

אֵילָן נָאָה

מה 'לכפרת פשע' עם 'שנה מעוברת'?

מאת הרב ישראל בהגר"ב זצ"ל נאה שליט"א

(בס"ד, אנטוורפן. אדר"ח אדר תשע"ט – "משנכנס אדר מרבין בשמחה")

אדר ראשון כחודש אלול. אדר שני כחודש תשרי

א. טעמים רבים נאמרו על המנהג להוסיף לומר בשנה מעוברת, בתפילת מוסף דר"ח, את הבקשה: "ולכפרת פשע".

נראה להוסיף מקור למנהג זה

ב. עם ישראל חזרו וקיבלו את התורה בימי אחשורוש, מרצון ומאהבת הנס שנעשה להם. (שבת פח. ורש"י). ו'גדולה תשובה - מאהבה - שזדונות נעשות לו כזכויות'¹ (יומא פו:). ומובא בספרים: כי מחד, חודש אדר נקרא גם כ'חודש התשובה הבא מתוך אהבה ושמחה', והוא כנגד חודש אלול. ומאידך, אדר נחשב כחודש תשרי. והרי 'אין בין אדר ראשון לאדר שני' וכו' (מגילה פ"א מ"ד).

ג. מן השמים סייעו בידי חכמי ישראל לתקן שנה מעוברת - שני חדשי אדר. ובתוך תקנה זו, כללו גם את הכוונה שיהיה לעם ישראל חודש נוסף של תשובה מאהבה ושמחה כפולה. ואמרו, דעיקר תקנת 'שובבי'ם ת"ת' היתה לשנת העיבור. [עי' בס' 'לקט יושר' עמ' 116 ועוד].

שכחה – פשיעה היא!

ד. לכן, אם האדם לא חזר בתשובה באדר ראשון [=אלול], נתנו לו הזדמנות נוספת לחזור בתשובה באדר שני [=תשרי]. ואם שוב "שכח" לחזור בתשובה גם באדר שני, אזי הוא כבר נקרא בפי חז"ל "פושע".

ה. רעיון זה, מבוסס על המעשה המובא בגמ' (ביצה טז:): "ההוא סמיא (שהיה צורבא מדרבנן) דהוה מסדר מתניתא [וברש"י: "מסדר מתניתא - שהיה יודע משניות בגרסא, ומחזר עליהן לפני מר שמואל, שהיו סדורות בפיו כעיקרן"] קמיה דמר שמואל. חזייה דהוה עציב. א"ל, אמאי עציבת? א"ל, דלא אותיבי ערובי תבשילין. א"ל, סמוך אדידי. לשנה [אחרת=רש"י], חזייה דהוה עציב. א"ל, אמאי עציבת? א"ל, דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה, פושע את! [וברש"י (שם): "'פושע את' וכו' – כלומר, שאין דעתי על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים"] לכולי עלמא שרי, לדידך אסור".

ו. ומוסיף בזה רבינו יהונתן בספרו 'יערות דבש' (דרוש א): "ונודע, כי השב על דבר פעמיים ושלש, יקרא פושע. כמבואר בגמ' (הנ"ל) בהאי סמיא דלא הניח ערובי תבשילין פעמיים ושלש, דאמר לו 'פושע את'. וזהו כוונת אמרינו 'סלח לנו אבינו כי חטאנו'. כי אז אנחנו עדיין בבחינת בן לאב, ו'מחל לנו מלכנו כי פשענו'. כי

1. אאזמו"ר זצ"ל, 'בעל השיעורים' אמר בנערותו: "בליל ר"ה אנו אומרים: 'יה"ר מלפניך, שנרבה זכויות כרימון'. לכאורה י"ל, איך אפשר להרבות כ"כ בזכויות בשעה אחת? ובעומדנו ביום ר"ה למשפט לפנינו, נהיה מרובים בזכויות? אלא צ"ל, כי הכוונה היא, שזוכה לעשות 'תשובה מאהבה', וממילא כל הזדונות והשגגות יהיו לזכויות". (מתוך כתביו).

אז אנו יורדים ממדרגת בן, רק במדרגת עבד, והוא מלכנו ואדונינו ולא אבינו. ויש הפרש בין סליחה למחילה. כי 'סליחה' – לגמרי. אבל 'מחילה' עדיין צריך יסורים. ועל הרוב להתגלגל וכו'. ולכך בברכה זו, צריך להוריד כנחל דמעה לה' שירבה לסלוח וימרק עונות, לא ע"י יסורים קשים, כדי שלא יהיה בו ביטול תורה ותפלה".

מה בין אדר לאדר?

ז. בנוסח תפילה זו, אנו אומרים: "למחילת חטא ולסליחת עוון, ולכפרת פשע". הוי אומר, "מחילת חטא וסליחת עוון" מוסב על חודש אדר ראשון, ואילו "ולכפרת פשע" מוסב על חודש אדר שני. פשעיו.²

הבקשה הי"ג

ח. ב'אליהו רבה' (או"ח סי' תכג) כתב: "יש נוסחאות כתב: 'בשנת עיבור ולכפרת פשע'. ושמעתי טעם, דיש שתיים עשרה לשונות נגד, 'לטובה' 'ולברכה' וכו' נגד שתיים עשרה חודש לכך אומרים עוד 'ולכפרת פשע' נגד עיבור. ואני לא מצאתי נוסחא זו ב'אבודרהם' ושום מקום. גם טעם שתיים עשרה לשונות הנזכר לעיל, לא ראיתי. ובאמת, בכל חודש צריכין לכולן. (ועיין סי' תכב סעיף ב). ולנוסחא זו, ראוי לאומרו בכל חדשי אותו שנה, כמו שאומרים שתיים עשרה לשונות בכל חודש. וכן משמע לי שנא דנוסחא: 'בשנת עיבור', ולא נקט 'בחודש עיבור'".

ט. "לכפרת פשע", היא הבקשה הי"ג, כנגד חודש הי"ג. כך: א. "טובה". ב. "ברכה". ג. "ששון". ד. "שמחה". ה. "ישועה". ו. "נחמה". ז. "פרנסה". ח. "כלכלה". ט. "חיים טובים". י. "שלום". יא. "מחילת חטא". יב. "סליחת עוון". יג. "לכפרת פשע".

הנוסח בסידורים עתיקים

י. כידוע, בהרבה סידורים עתיקים ובנוסח קהילות שונות, לא נזכר הבקשה "ולכפרת פשע". ויש סידורים שנמצא בהם רק חלק מיי"ג בקשות אלו. אולם לפי דיוק האמור, "אין ספק", שהוספה זו נכונה היא, שהרי י"ג בקשות נמנים כאן.

2. עיי' גם בס' 'עטרת ישועה' (להרה"ק מהר"י מדז"יקוב. עמ' קא). ובס' 'נחלי בינה' (חודש אדר. עמ' סא והלאה). ובס' 'שפת אמת' (שמות – שקלים): "'באחד באדר משמיעין על השקלים'. למה באדר? ויראה, שהוא זמן תשובה, כמו אלול סוף השנה. כי גם בניסן ר"ה. ובאדר תשובה מאהבה".

גימטריא

מאת הרב ישראל נאה שליט"א

"אדרים" (= אדר א' ואדר ב') במילוי: "אל"ף דל"ת רי"ש יו"ד מ"ם" = 1155

בגימטריא: "כפרת הפשע" = 1155